

Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium

Washingtoni konsensuse mõju Ida-Aasiale

Lõputöö

Koostaja: Maarja Lühiste

prima aste

Juhendaja: Kadri Lühiste

TÜ politoloogiatudeng

Märts 2003

SISUKORD

Töös kasutatud lühendite loetelu	Lk. 3
Sissejuhatus	Lk. 4
1. Teoreetiline raamistik	Lk. 6
1.1. Põhimõisted	Lk. 6
1.2. Neoliberalism.....	Lk. 8
1.3. Washingtoni konsensus	Lk. 9
1.4. Neoliberalistlik Washingtoni konsensus	Lk. 11
2. Poliitökonoomia	Lk. 13
3. Ida-Aasia areng ja industrialiseerimine külma sõja tingimustes	Lk. 15
4. Washingtoni konsensuse rakendamine Ida-Aasias	Lk. 18
5. Washingtoni konsensuse järgimise ja mittejärgimise tulemused	Lk. 21
5.1. Mittejärgimise tulemused	Lk. 21
5.2. Järgimise tulemused	Lk. 24
6. Washingtoni konsensuse rakendamine Aasia kriisi stabiliseerimiseks	Lk. 27
6.1. Aasia riikide võrdlus, lähtudes Washingtoni konsensuse järgimisest	Lk. 30
Kokkuvõte	Lk. 34
Kasutatud kirjanduse loetelu	Lk. 35
Lisa 1. Aasia poliitiline kaart	Lk. 37
Lisa 2. Riikide üldandmed	Lk. 38
Lisa 3. Joonis Ida-Aasia majanduskriisi kohta	Lk. 41
Summary (võõrkeelne resüme)	Lk. 42

TÖÖS KASUTATUD LÜHENDITE LOETELU

IMF - *International Monetary Fund* - Rahvusvaheline Valuutafond

FDI - *foreign direct investments* - otsesed välisinvesteeringud

NIC - *Newly Industrialized Countries* - hiljuti industrialiseerunud riigid

NIE - *Newly Industrializing Economies* - hiljuti industrialiseerunud majandused

SKP - sisemajanduse koguprodukt

WTO - *World Trade Organization* - Maailma Kaubandusorganisatsioon

SISSEJUHATUS

Töö eesmärgiks on analüüsida Washingtoni konsensuse mõju Aasia kriisile. Kas riigi sekkumisel põhinev Aasia majandusmudel sattus kriisi, sest ei järgitud liberaalsel ideoloogial põhinevat Washingtoni konsensust? Milline oli IMF-i rakendatava konsensusepoliitika mõju kriisi ajal - kas see aitas väljuda kriisist või tõukas riike veelgi sügavamasse kaosesse? Vastamiseks neile küsimustele on autor töö esimeses osas lühidalt kirjeldanud Ida-Aasia arengut kuni Washingtoni konsensuse kasutuselevõtmiseni, pikemalt on vaadeldud Washingtoni konsensuse järgimist enne kriisi ja kriisi ajal.

Esimene peatükk kujutab endast töö teoreetilist raamistikku, kus on ära toodud enimkasutatud põhimõisted. Suuremat tähelepanu on pööratud neoliberalismile ja Washingtoni konsensusele kui töö kesksetele terminitele. Autor on selgitanud Washingtoni konsensuse ja neoliberalismi olemust ning määratlenud, mida autor nende terminite all täpselt mõistab, sest erinevaid tähendusi kasutades jõuab ka erinevate tulemusteni.

Teises peatükis on autor selgitanud lühidalt poliitökonoomia kolme põhiteooriat, et mõista, millist majanduspoliitikat järgivad Ida-Aasia majandused. Seejärel on kirjeldatud Ida-Aasia industrialiseerimist ja moderniseerimist üldiselt, et anda lugejale vajalikke taustteadmisi töö edasiseks lugemiseks ja paremaks mõistmiseks.

Täitmaks püstitatud eesmärki - hinnata Washingtoni konsensuse mõju Aasia kriisile - on autor järgnevas peatükis vaadelnud, mil määral järgisid Ida-Aasia riigid Washingtoni konsensust enne finantskriisi ning analüüsinud järgimise/mittejärgimise võimalikke mõjusid. Viimases peatükis on uuritud Washingtoni konsensuse mõju kriisi leevendamisel läbi selle peamise rakendaja, Rahvusvahelise Valuutafondi (*International Monetary Fund*, IMF). Analüüsitud on nii üldiste abinõude mõju kui ka võrreldud IMF-i tegevuse tulemusi nelja riigi - Tai, Indoneesia, Lõuna-Korea ja Malaisia valikute näitel (vt. üldandmeid Lisast 2). Need riigid on valitud kui enim kriisist mõjutatud riigid, mis järgisid IMF-i ettekirjutusi erineval määral, muutes seega erinevad tulemused hästi võrreldavateks.

Töö on ajaliselt piiritletud tulenevalt fookusest majanduskriisile. Nii on ajaliseks ülempiiriks kriisist välja tulek 1999. aastal. Ülemine ajaline piir on seatud ka tulenevalt eeldusest, et lähimineviku sündmuste adekvaatne analüüsimine on võimalik vaid paari aasta möödudes. Seega ei ole selles uurimuses käsitletud arenguid pärast 1999. aastat.

Lisades on ära toodud Aasia poliitiline kaart ja joonis Ida-Aasia majandusarengu kohta kriisi ajal, illustreerimaks kirjutatud materjali. Veel on lisatud töös käsitletud nelja riigi üldandmed, et paremini mõista töö sisu.

Hüpotees on, et Washingtoni konsensuse järgimine aitas kaasa kriisi vallapääsemisele ja süvenemisele, sest ajas ja ruumis piiratud tehnokraatlik kogum ei ole universaalselt rakendatav.

Töö autor ei lahka poliitilise rezhiimi (demokraatia vs autoritarism) mõju majandusele ega uuri kultuuri mõju, mis küll on antud teemaga seonduv ja uurimist väärt, kuid mille uurimine nõuaks eraldi töö kirjutamist.

Töös on palju viidatud Joseph E. Stiglitz'i teosele "*Globalization and its Discontents*". Suure viitamise põhjuseks on tegu on väga väärtusliku *insider*allikaga, mille sarnast teist ei ole ilmunud. Teose autor, Joseph E. Stiglitz, on töötanud seitsme aasta jooksul Ameerika Ühendriikide president Bill Clintoni majandusnõunikuna ning on olnud juhtiv ökonomist Maailmapangas. Stiglitz võttis osa möödunud kümnendi enamikest olulistest majandussündmustest, seal hulgas Aasia majanduskriisi prognoosidest, ettekirjutustest ja analüüsides. Teose olulisust ja unikaalsust tõendab ka 2001. aastal pälvitud Nobeli majanduspreemia. Seega on loomulik antud teose suur tsiteeritus käesolevas töös.

1. TEOREETILINE RAAMISTIK

1.1. PÕHIMÕISTED

Ida-Aasia - Eesti Entsüklopeedia järgi on Ida-Aasia Vaikse ookeani piirkond (vt Lisa 1), mis hõlmab Aasia idaosa vahemikus 20° ja 60° põhjalaiuskraadi. Seega jääks antud töös kasutatud riikidest selle käsitluse järgi Ida-Aasiasse vaid Lõuna-Korea. Malaisia, Indoneesia ning Tai kuuluksid aga Kagu-Aasiasse. Seega oleks korrektne kasutada kõigi nelja riigi hõlmamiseks mõistet Ida - ja Kagu - Aasia. Selle termini kasutamisest on töö autor loobunud esiteks selle pikkuse tõttu. Teiseks on kõikides töös kasutatud allikates, mis on eranditult inglisekeelsed, käsitletavat kriisi, mis hõlmas kõiki nelja riiki, nimetatud *East Asian financial crisis* - Ida-Aasia finantskriisiks. Seega, lähtudes inglisekeelsest terminist, kasutab ka antud töö autor neist neljast riigist rääkides mõistet Ida-Aasia, mitte Kagu-Aasia.

Developmental state - arendav riik - kõik töös käsitletud Ida-Aasia riigid on niinimetatud arendavad riigid, mis tähendab, et riik sekkub majandusliku arengu protsessi aktiivselt, mitte ei ole passiivne kõrvalseisja. Valitsused juhivad kogu majanduselu ning kontrollivad turgu. Seega on arendavale riigile iseloomulikum rahvuslik majanduspoliitika, millest on pikemalt juttu allpool.

NIE - Newly Industrializing Economies - hiljuti industrialiseerunud majandused. NIE tähistab riike, kus industrialiseerumise protsess algas alles pärast II maailmasõja lõppu - 1950ndatel, 1960ndatel ning kus industrialiseerumine on õnnestunud ehk enamik inimesi ei ole enam hõivatud agraarsektoris nagu enne II maailmasõda, vaid tööstus- ja teenindussektoris

Liberalism ja neoliberalism - antud töös on mõlemat mõistet kasutatud nende klassikalises tähenduses. Klassikaline liberalism väärtustab üle kõige indiviidi vabadust. Ühiskond koosneb ratsionaalselt käituvatest üksikisikutest. Majanduses õigustab liberalism indiviidi käitumise mittepiiramist valitsuse poolt ehk *laissez-faire*¹ majandust, mida juhivad turujõud ehk niinimetatud „nähtamatu käsi“. Turu tegevusse ei või sekkuda, sest turg tegutseb ratsionaalselt, kuna koosneb ratsionaalselt tegutsevatest isikutest. Igal indiviidil on õigus püüelda oma eesmärkide poole ning

¹ Laissez-faire tähendab eesti keeles las minna.

koguda nii palju rikkust, kui ta suudab. Valitsus ei või piirata indiviidi tegevusvabadust.²

Autor ei kasuta liberalismi ja neoliberalismi mõistet selle ameerikalikus tähenduses, kus liberalism ja neoliberalism tähistavat poliitikat, mis toetab valitsuse laialdast sekkumist majandusse ja üldse ühiskonda, eesmärgiga luua enam võrdsust. Näiteks Clintoni kinnitamata jäänud tervishoiueelnõu, mis nägi ette riigipoolset kindlustust vaestele elanikkonnagruppidele, nimetati Ameerikas neoliberalistlikuks poliitikaks. Liberalismi esindavadki USAs demokraadid, keda Euroopa mõistes võiks nimetada pigem sotsiaaldemokraatideks kui neoliberalistideks.³

Siit tulenebki, miks on väga oluline selgitada, kuidas antud töö autor teatavaid mõisteid kasutab, kuna erinevad käsitlused viitavad täiesti erinevale sisule. Autor nõustub täiesti McCloskyga, kes on väitnud, et võitlus erinevate majandusideede vahel toimub suures osas retoorika abil.⁴ Seega on oluline selgitada erinevaid lähenemisi ning tuua välja, mis tähenduses on kasutanud põhitermineid töö autor, sest kasutades üht mõistet eri tähendustes, jõuab ka erinevate tulemusteni. Terminoloogilise segaduse vältimiseks ongi autor järgnevalt selgitanud süvitsi töö teoreetiliste põhitermine: neoliberalismi ja Washingtoni konsensususe olemust ja kasutust.

1.2. NEOLIBERALISM

Neoliberalism on välja kasvanud liberaalsest majanduspoliitikast, mistõttu on need kaks suunda vägagi sarnased ja raske on vahet teha, kus lõpeb liberalism ja algab neoliberalism. Oluline on märkida, et liberalismi mõistet on antud töö autor kasutanud selle Euroopa tähenduses, mis avaldub eelkõige individualismis, vabas ning avatud turus ja eraomandis.⁵

² Danziger, J.N.1996. Understanding the Political World. A comparative Introduction to Political Science. New York. Lk. 41-42.

³ *Ibid.* Lk. 43.

⁴ Williamson, J. 1998. What Should the Bank Think about Washington Consensus? Washington D.C. Lk. 43.

⁵ Gilpin, R. 1987. The Political Economy of International Relations. New York. Lk. 242.

Nii liberalistid kui ka neoliberalistid usuvad, et turg ja hind on kõige efektiivsemad vahendid korraldamaks sise- ja välisriiklike majandussuhteid. Neoliberalism eeldab, et turg tekib iseeneslikult eesmärgiga rahuldada inimvajadusi, ja kui see juba töötab, siis turg funktsioneerib oma sisemise loogika järgi.⁶

Neoliberalistid leiavad, et majanduslike käitumisi juhivad majanduslikud seadused, mis on impersonaalsed ja poliitiliselt neutraalsed. Seetõttu peavad ja saavad majandus ning poliitika olla eraldatud. Seega valitsused ei peaks sekkuma majandusse, välja arvatud turu puudulikkuse korral. Neoliberalism eeldab ka, et turumajandus põhineb eelkõige loomupärasel tasakaalul ja stabiilsusel, vähemalt pikas perspektiivis.⁷ Järelikult turg reguleerib end ise, turg teab kõige paremini, mis on vajalik ja kasulik antud ajahetkel. Seega on riik nii liberaalse, aga veelgi enam neoliberalise majanduskäsitluse järgi turu ohjamises täiesti teisejärguline, kui mitte öelda segav ja kahjulik institutsioon. Veel usuvad liberaalid, et majandus on progressiivne ning poliitika tagurlik. Majanduslik progress põhinebki ainult turu arengul.

Neoliberalismi iseloomustab pidev soov laiendada turgu. Seda eelkõige äritehingute intensiivsuse, sageduse ja ametlikkuse kaudu. Lõplik, kuid kättesaamatu eesmärk on universum, kus iga olendi iga tegevus on turutehing, juhitud võistlusest iga teise olendi ja tehingu vastu, mõjutades ise samal ajal kõiki teisi tehinguid.⁸ Oluline on teada, et neoliberalism pole ainult majandusteooria, vaid majanduspoliitiline filosoofia, mille suhtumine konkurentsi on sotsiaaldarvinistlik. Usutakse, et indiviidide heaolu tagab konkurentsitihe turg.

Maaailma tasandil nähakse neoliberalismi kehastustena üldiselt WTO-d, IMF-i ja Maaailmapanka, pidades neid vastutavaks kasvava ebavõrdsuse eest maailmas. Antud töös on enim tähelepanu pälvinud IMF, mis oli juhtivaks neoliberalismi rakendavaks institutsiooniks Ida-Aasia majanduskriisi ajal. Neoliberalismi sünonüümiks on kujunenud mõiste Washingtoni konsensus.

⁶ www.globalissues.org/TradeRelated/FreeTrade/Neoliberalism.asp.

⁷ Gilpin, R. Lk. 224.

⁸ Danziger, J.N. Lk. 68.

1.3. WASHINGTONI KONSENSUS

Mõistet *Washingtoni konsensus* on alates selle termini kasutuselevõtust 1989. aastal kasutatud erinevates tähendustes, mistõttu majandusteadlane Moises Naim on väitnud, et tegu pole enam mitte Washingtoni konsensusse, vaid Washingtoni korratusega.⁹

Washingtoni konsensusse võttis kasutusele majandusteadlane John Williamson, tähistades sellega poliitiliste reformide kogumit, mida Washingtoni majandus- ja poliitikaringkonnad pidasid 1990. aastate alguses vajalikuks rakendada Ladinameerika riikides:

1. Fiskaaldistsipliin (madal inflatsioon)
2. Avaliku sektori kulutuste ümbersuunamine aladele, mis toovad nii majanduslikku kasu kui vähendavad ebavõrdsust, näiteks haridus ja infrastruktuur.
3. Maksureform (maksumäärade alandamine ja maksubaasi laiendamine).
4. Intressimäära liberaliseerimine.
5. Konkurentsivõimeline vahetuskurss.
6. Kaubanduse liberaliseerimine.
7. Otseste välisinvesteeringute (FDI) sissevoolu liberaliseerimine.
8. Privatiseerimine.
9. Deregulatsioon (sisenemis- ja väljumistakistuste kaotamine).
10. Tõhusad ja kindlad omandiõigused.¹⁰

Tänaseks on Washingtoni konsensus minetanud osa algupärasest, eelkõige teise punkti, mis eeldab riigipoolset sekkumist, ning on John Williamsoni sõnul muundunud neoliberalismi ja turufundamentalismi sünonüümiks, tähistades eelkõige IMF-i ja äärmuslikku usku “nähtamatu käe” eksimatusse.¹¹ Washingtoni konsensusse mõiste muundumise üheks põhjuseks on kindlasti asjaolu, et IMF ja teised institutsioonid rakendasid üheksakümnendatel aastatel seda väga erinevates riikides: Ladinameerika

⁹ Naim, M. October 26, 1999. Washington Consensus or Washington Confusion? Foreign policy Magazine. Lk. 52.

¹⁰ Naim, M. Lk. 54.

Ameerikast subtroopilise Aafrika ning Ida- ja Kesk-Euroopani. Selle tulemusel hakati aga esialgu geograafiliselt ja ajaliselt piiritletud tehnokraatlikku poliitika kogumit nägema universaalse ideoloogiana: liberaliseeri nii palju, kui jõuad, erasta nii kiiresti, kui suudad ja ole karm rahaküsimustes.¹² Seega tõlgendas avalikkus Washingtoni konsensust pigem lähtudes sellest, mida Washington tegi või käskis teha, kui sellest, mida ta rääkis.

Käesoleva töö autor on püüdnud sulatada Williamsoni algset Washingtoni konsensust ja neoliberalistlikku käsitlust, sest nagu eespool öeldud, kasvas viimane siiski välja esimesest. Neoliberalistlik käsitlus on võetud aluseks, sest just sellist vormi Ida-Aasia puhul kasutati. Töö autor on analüüsi aluseks valinudki need Williamsoni punktid, mis kõige paremini ühtivad neoliberalistliku käsitlusega.

1.4. NEOLIBERALISTLIK WASHINGTONI KONSENSUS

Järgnevalt on välja toodud Williamsoni Washingtoni konsensuse punktid, mis ühtivad kõige paremini neoliberalistliku käsitlusega. Kasutuses on ainult need punktid, mis ühtivad täielikult ja selguse mõttes on välja jäetud kõik, mis mingil määral sobivad ja mingil määral ei sobi kokku algse Washingtoni konsensusega.

1. *Intressimäära liberaliseerimine*, mis on tegelikkuses osa üldisest finantssüsteemi liberaliseerimisest. See tähendab, et intressimäärad kujunevad vabal rahaturul pakkumise-nõudluse läbi ilma riigi sekkumiseta ja on seega täiesti ühtiv neoliberalistlike põhimõtetega.

¹¹ *Ibid.*

¹² Williamson, J. Lk. 68.

2. *Kaubanduse liberaliseerimine*, mis kujutab endast eelkõige kaubanduse avatust välismaailmale, konkreetsemalt sisseveo- ja väljaveopiirangute puudumist. Eriti oluline on sisseveopiirangute puudumine. See ühtib täiesti neoliberaalse arusaamaga, mille põhiteesiks on riiklike piirangute puudumine tootmisele ja kauplemisele ehk vabaturumajandus. Kaubanduse liberaliseerimine suurendab seeläbi riigi sissetulekut, sundides kapitali liikuma väheproduktiivsetelt aladelt tootlikematele aladele.¹³ Ka see punkt ühtib hästi neoliberalistliku käsitlusega.

3. *Otseste välisinvesteeringute sissevoolu liberaliseerimine*, mis tähendab, et valitsus ei sea välisinvesteeringutele mingeid piiranguid. Väga lähedane ja tihedalt seotud eelmise punktiga. Kui vabakaubanduse puhul ei ole mingeid piiranguid kaupadele-teenustele, siis otseste välisinvesteeringute liberaliseerimine tähendab, et puuduvad piirangud väliskapitalil põhineva tootmise loomisele. Efektiivsus väljendub siingi vähemtootlikelt aladelt produktiivsematele üleminekut, mida soodustavad nii välisinvesteeringute kui ka kaubanduse liberaliseerimine.

4. *Privatiseerimine*, mille eelduseks on, et riik on halb omanik, sest riik ei lähtu alati turujõududest, vaid püüab ise turgu mõjutada endale kasulikus suunas, mis võib vähendada tootmise efektiivsust - turg tagab riigist paremini efektiivsuse. Seega on parem, kui tootmine, teenindamine ja kaubandus on erakätes, kes juhivad turujõududest. Antud punkt on neoliberalismi ja üldse liberalismi üks olulisemaid jooni, sest kogu liberalistlik majandus põhineb arvamusel, et riik on halb omanik, mistõttu omanik peab olema erasektorist.

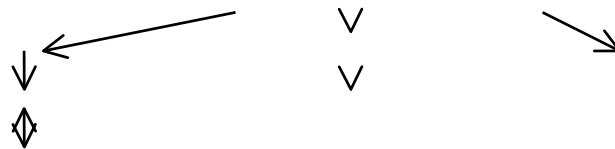
5. *Deregulatsioon ehk sisenemis- ja väljumistakistuste kaotamine* on samuti osa vabaturu ideoloogiast. Kõik, kes tahavad investeerida, võivad seda teha ning suunata raha sinna, kuhu ise soovivad. Veelgi enam, turg hoolitseb ise selle eest, et raha läheks sinna, kus teda tarvis on. Kui turg tahab, et raha voolaks väga kiiresti arenevasse kinnisvarasektorisse, mitte tootvasse tööstusesse, siis peabki nii olema. Jällegi sobib kokku turufundamentalistliku neoliberalismiga.

¹³ Stiglitz, J.E. 2002. Globalization and its Discontents. New York: W.W. Norton & Company. Lk. 59.

6. *Tõhusad ja kindlad omandiõigused*, mille idee peitub selles, et kapitalil on omanik - kõik kuulub konkreetselt kellelegi. Ei ole mingit abstraktset ühisomandit. Kuna kõigel on kindel omanik olemas, siis on võimalik igasuguse omandiga kaubelda: osta, müüa, vahetada, pantida jne. Esiteks peab kõik olema kindla omanikuga ehk enamasti eraomanikuga ning kuna kõik on kaubeldav, siis suurendab omanike paljusus tehingute arvu, mis on neoliberalismi üks eesmärke. Ka see punkt ühtib neoliberalistliku käsitlusega.

IMF-i neoliberalistliku käsitlusega ei sobi täielikult Williamsoni punkt fiskaaldistsipliini ehk madala inflatsiooni hoidmise kohta, mis võib eeldada riigi sekkumist keskpanga tegevuse kaudu. Neoliberalism pooldab, küll madalat inflatsiooni, aga taunib riigi sekkumist ja seetõttu fiskaaldistsipliin jääb käesolevast käsitlusest välja.

Neoliberalismiga ei ühti ka avaliku sektori kulutuste ümbersuunamine aladele, mis toovad nii majanduslikku kasu kui vähendavad ebavõrdsust, näiteks haridus ja infrastruktuurid. Antud punkt ei sobi, kuna eeldab riigi sekkumist ja riigipoolset ümberjagamist. Ka maksureform ei sobi, sest võib häirida ootamatult turu tasakaalu. Kuigi neoliberalistlikud parteid, näiteks Inglise Konservatiivne Partei Margaret Thatcheri ajal on pooldanud maksude alandamist, võib seda lugeda pigem nende populistlikuks kui neoliberalistlikuks sammuks, sest maksureform võib ootamatult häirida loomulikku turu tasakaalu. Turu tasakaalu hoidmine on aga neoliberalismi üks põhieesmärke. Ei sobi ka konkurentsivõimelise vahetuskursi kohta käivad punktid. Pigem on viimane iseloomulik majanduslikule natsionalismile.

2. POLIITÖKONOOMIA

Poliitökoonoomia jagatakse klassikaliselt kolmeks haruks: liberalism, marksism ja rahvuslik majanduspoliitika, mida varem nimetati merkantilismiks. Aja möödudes on liberalismist välja kasvanud neoliberalism ja marksismist neomarksism.

POLIITÖKONOOMIA

LIBERALISM

MARKSISM

RAHVUSLUS

NEOLIBERALISM

NEOMARKSISM

WASHINGTONI KONSENSUS ¹⁴

¹⁴ Gilpin, R. Lk. 14.

Viimase poolteise sajandi jooksul on inimkonna poliitmajanduslikus mõttes lahutanud liberalism, marksism ja rahvuslus. Konflikt nende kolme ideoloogia vahel on peamiselt tiirelnud ümber probleemi, kuivõrd suur roll peaks olema turul ja riigil ühiskonna organiseerimise ja majandusküsimuste puhul.¹⁵

Liberalismi iseloomustab eelkõige turu eraldatus riigist: riik ei pea ega tohigi sekkuda turutehingutesse, ettevõtete juhtimisse või muusse taolisesse - see lihtsalt ei kuulu valitsuse tegevusvaldkonda. Liberalistid usuvad, et turg teab ise kõige paremini, mis on kasulik ja hea, mistõttu mingit enamat valitsusepoolset reguleerimist vaja pole. Liberalismi puhul on väga oluline ka vabaturg, tänu millele liberalism üleüldse eksisteerida saabki. Väga tähtis on seega turu pidev arendamine ja laiendamine - kogu progress põhinebki turu evolutsioonil.¹⁶

Marksism on edasi arenenud eri radu pidi alates 19. sajandi keskpaigast, mil Karl Marx ja Friedrich Engels panid alused põhiideedele. Marksistid väidavad: poliitika - see on majandus. Marksismi olulisimaks jooneks on jäänud eitav suhtumine kapitalismi ning usk sellesse, et kapitalism külvab ise endale seemet, mis ta lõpuks hävitab. Marksismi teine oluline joon on eraomandi puudumine - ideaalis peaks eksisteerima vaid ühisomand, mis kuulub tegelikele töötajatele, mitte kasumiahnele kapitalistile. Marksismi olulisus seisneb antud juhul selles, et ta on ainus poliitökonoomia teooria, mis seletab majanduse dünaamikat.¹⁷

Majanduslik rahvuslus on samuti läbi teinud mitmeid muundumisi viimaste sajandite jooksul. Peale sisu on muutunud ka nimetus: merkantilism, statism, protektsionism, Saksa ajalooline koolkond ja hiljuti uusprotektsionism.¹⁸ Rahvuslased väidavad, et majandus - see on poliitika. Kõikidel rahvuslastel on esikohal riik, mis erinevalt liberalistlikust käsitlusest, sekkub aktiivselt ka majandusellu.

¹⁵ Naim, M. Lk. 53.

¹⁶ Gilpin, R. Lk.245.

¹⁷ Gilpin, R. Lk. 247-251.

¹⁸ Danziger, J.N. Lk. 55.

Kõige tähtsam on rahvuslaste jaoks industrialiseerimine. Esiteks usuvad natsionalistid, et tööstus avaldab mõju kogu majandusele ning viib üleüldisele arengule. Teiseks seostavad nad tööstuse olemasolu majandusliku iseseisvuse ning poliitilise autonoomiaga. Kolmandaks on tööstus hinnatud, kuna sellele tugineb sõjaline jõud ja riigi julgeolek modernses maailmas. Valitsused juhivad seega poliitikat, mis eelistab tööstuslikku arengut.¹⁹

Puhtaid teoreetilisi mudeleid reaalsuse aga ei eksisteeri, kuid Ida-Aasia majandusareng on ilmselgelt kõige lähemal rahvuslikule variandile. See, mida IMF seoses Washingtoni konsensusega neile soovitas, lähtub hoopiski neoliberalismist, millest ka eelpool juttu oli.

3. IDA-AASIA ARENG JA INDUSTRIALISEERIMINE KÜLMA SÕJA TINGIMUSTES

Kõikides Ida-Aasia arenenud riikides on valitsenud (pool)autoritaarne poliitiline rezhiim, kus riigil on suur roll majandusel. Antud peatükis keskendutakse industrialiseerimispoliitikale ja riigi rollile hiljuti industrialiseerunud majandustes. Tegemine on olnud selgelt arendava riigiga, mida on iseloomustanud majanduslik bürokraatia, autoritaarne poliitiline rezhiim ja tihedad riigi-ärisuhted. Väga oluline roll on olnud sarnaselt Jaapaniga nn raudsel kolmnurgal ehk bürokraatia, äriühingute ja poliitikute tihedatel omavahelistel suhetel. Seega riik on olnud aktiivne osaline ärisuhtes. Riik on seotud siseturu kaitsmisega, strateegiliste tööstusharude arenguga ja rahvusvahelist konkurentsi taluva majandusstruktuuri loomisega.²⁰ Seega ei hoolitse riik

¹⁹ Gilpin, R. Lk. 246-247.

²⁰ Rimmer, P. 1996. Industrialization policy and the role of the state: Newly industrializing Economies. Lk. 18.

üksnes tööstustegevuse reguleerimise eest, vaid juhib kogu industrialiseerimisprogrammi, lähtudes rahvuslikust huvist.

Niinimetatud industriaalne ärkamine algas Aasias 1965. aastal. 1960. aastate teises pooles oli riikide põhieesmärgiks oma majanduste ellujäämimise tagamine külma sõja tingimustes. Lõuna-Korea oli täiesti laastatud pärast Korea sõda (1950-53). Pingeline oli olukord ka Indoneesias ja Malaisias, mis eraldus Singapurist alles 1965. aastal. Edasise ellujäämise tagajaks sai USA, kes andis mitmekülgset abi enamikele Ida-Aasia riikidele.²¹ Sellest sai alguse pikk sõjajärgne majandusbuum.

Ida-Aasia majandused tahtsid loobuda rõhuvalt suurest impordist ning liikuda rohkem väljapoole suunatud poliitika juurde. Näiteks Lõuna-Koreas hakati arendama kergetööstust kui strateegilist tööstusharu. Riiklikult eelisarendatavateks harudeks olid tekstiili ja elektrooniliste tarbekaupade tootmine. Kõike seda juhtis otseselt valitsus, andes sooduskrediiti mainitud tööstusharudele ning piirates välismaist konkurentsi omamaisele tööstusele imporditakistuste abil.²²

1980ndate keskpaigaks olid Ida-Aasia arendavad riigid kujunenud majandusteks, mis keskendusid põhiliselt töömahukate tööstuste ekspordile maailmamajanduses. Nende poolt alates 1965. aastast saavutatud hüperkõrged kasvutasemed olid ületanud nii arenenud kui ka arengumaade keskmist majanduskasvu.²³ Sealt tulid ka uued populaarsed mõisted nagu Aasia tiigid ja Uued Jaapanid.

Endiselt oli riik see, kes juhtis kogu majandust: valitsused tegid seda, mis ei ole tegelikult ühegi valitsuse ülesanne - juhtisid suurettevõtteid ning Ida-Aasia valitsused ei piirdunud vaid strateegiliselt tähtsate ettevõtetega. Kuid erinevalt ülejäänud maailmast olid Ida-Aasias riigiettevõtted äärmiselt produktiivsed ning teenisid suurt kasumit.²⁴ Kuigi tehaste juhtimist ei peeta õigustatult valitsuse ülesandeks, asuvad ometi maailma

²¹ *Ibid.* Lk. 20.

²² Gereffi, G. 1994. Rethinking Development Theory: Insight from East-Asia and Latin America. Lk. 232.

²³ Allen, T. , Thomas, A. 2000. Poverty and Development into the 21th Century. Oxford. Lk. 298.

²⁴ Stubbs, R. 1994. Political Economy and the Changing Global Order. Geoffrey. Lk. 369.

kõige efektiivsemad terasetehased just Lõuna-Koreas ja Taivanis ning neid tehaseid juhivad just nimelt valitsused.²⁵ Ida-Aasias on valitsused nii riigi kui kohalikul tasandil mänginud võtmerolli efektiivsete ettevõtete loomisel, mis on kujunenud ühtlasi riigi majanduspoliitika aluseks.

1980. aastatel püüdsid NIE-d industriaalse süvenemise poole ja pöördusid töömahuka lihtsa tööstustegevuse juurest mitmekesisema ja keerulisema oskustöö juurde. Enam tähelepanu pöörduti raske- ja keemiatööstusele, aga ka laevatööstusele.²⁶ Kõike suunas ja juhtis endiselt riik. See tase, milleni 1980. aastateks oldi jõutud, selle taga ei olnud siiski ainult riigi ülimalt sekkuv poliitika, vaid ka geograafiline asend ja kultuuriline taust. Paljud ökonomistid arvavad tunnustatud majandusteadlase Jeffrey Sachsi sõnul ekslikult, et kõikidel arengumaadel on võrdsed tingimused tehnoloogia omandamiseks välismaalt. Sachs toob välja fakti, et edukad tehnoloogia importijad on ikkagi tavaliselt suure tehnoloogiliselt arenenud turu läheduses. Selline eelis oli ka Ida-Aasia arengumaadel: geograafilise asendi puhul oli äärmiselt oluline lähedus tolle hetke tipptegijale ja oma majandustipus olevale Jaapanile. Samuti oldi suhteliselt lähedal USA turule.²⁷ Nii on mänginud Ida-Aasias väga positiivset rolli ülekandumisefekt: kõige pealt Jaapanist tehnoloogia ja kapitali levik Lõuna - Koreasse ja Taivani, sealt edasi juba Singapuri, Malaisiasse, Indoneesiasse, Taisse.

1980. aastatele järgnesid nii suurt edu kui ka ränga kriisi toonud 1990ndad. Siis sai Ida-Aasia majanduste juures veelgi otsustavamaks eelkõige IMF-i roll, mis soosis senise rahvusliku majanduspoliitika asemel hoopiski neoliberalismi. Selleks, et neoliberalismi Aasiasse tuua, kasutati Washingtoni konsensust, kuid sellest pikemalt järgmises peatükis.

²⁵ Shrik, S.L. 1994. How China Opened Its Door. Washington. Lk. 76.

²⁶ Rimmer, P. Lk. 24.

²⁷ Sachs, J. 22. Juuni 2000. A New Map of the World. The Economist. Lk. 32.

4. WASHINGTONI KONSENSUSE RAKENDAMINE IDA-AASIAS

Järgnevalt on ära toodud Washingtoni konsensuse punktid, mis ühtivad neoliberalistliku käsitlusega, ja analüüsitud, mil määral Ida-Aasia neid järgis.

1. *Intressimäära liberaliseerimine*

Nagu eespool öeldud, on intressimäära liberaliseerimine tegelikult osa üldisest finantssüsteemi liberaliseerimisest. Ida-Aasia riikide puhul ei saa rääkida täielikust intressimäärade liberaliseerimisest, sest suures osas juhtisid valitsused krediidi andmist. Valitsused olid need, kes valisid ettevõtlusharud, mida arendada ja mida mitte arendada.²⁸ Seega ei järginud Ida-Aasia riigid selles punktis kuigi hoolsalt IMF-i ettekirjutusi.

2. *Kaubanduse liberaliseerimine*

Ida-Aasia riikide majandusedu põhineb suures osas ekspordijuhitud kasvul (*export led growth*). Ida-Aasia valitsused suhtusid ettevaatlikult kaubanduse liberaliseerimisse. See

tähendab, et nad avasid oma kaubanduse välismaailmale aeglaselt ja järk-järgult, säilitades samal ajal mõned impordipiirangud. Tõkked võeti maha süstemaatiliselt ja hoolikalt ning vaid sel juhul, kui omamaine tööstus oli piisavalt konkurentsivõimeline. Lisaks soodustasid valitsused välismaise konkurentsi tõttu pankrotti minevate väheefektiivsete ettevõtete asemele uute loomist, pakkudes vajalikku kapitali.²⁹

3. Majanduse avamine välisinvesteeringutele

Sarnaselt kaubandusega toimus ka siin Ida-Aasia avanemine järk-järguliselt ning avamise eelduseks oli omamaise ettevõtluse piisav konkurentsivõime, kuigi kontrolli säilitamine välisinvesteeringute voo üle muutus järjest keerulisemaks, seda eelkõige voogude suurenemise ja rahvusvaheliste finantsinstitutsioonide survele, kuid vähemalt Malaisial õnnestus osaline kontroll siiski säilitada. Lõuna-Korea majanduses ei etendanud välisinvesteeringud aga pea mingit rolli.³⁰

4. Privatiseerimine

Riik on teatavasti halb omanik. Ida-Aasiat peetakse aga erandlikuks, sest sealt võib leida suuri ja vägagi efektiivseid riigiettevõtteid. Kuigi tehaste juhtimist ei peeta õigustatult valitsuse ülesandeks, asuvad ometi maailma kõige efektiivsemad terasetehased just Lõuna-Koreas ja Taivanis ning neid tehaseid juhivad just nimelt valitsused. Ida-Aasias on valitsused nii riigi kui kohalikul tasandil mänginud võtmerolli efektiivsete ettevõtete loomisel, mis on kujunenud ühtlasi riigi majanduspoliitika aluseks.³¹ Lisaks sellele on väga tihedad sidemed riigi ja riigile mittekuuluvate suurettevõtete vahel, näiteks Korea *chaebolid*³², mida on ka palju kritiseeritud.³³

5. Omandiõiguste kaitse

Kindlate omandiõiguste olemasolu ning nende kaitse erineb Ida – Aasias riigiti. Omavahel vastanduvad Indoneesia, kus on probleeme mittelegaalse sektoriga, ning Tai,

²⁸ Park, Y.C. Nr. 233, august 2001. The East Asian Dilemma: restructuring out or growing out? Essays in International Economics. Princeton. Lk. 51.

²⁹ Stiglitz, J.E. Lk. 60.

³⁰ Stiglitz, J.E. Lk. 72.

³¹ Shrik, S.L. Lk. 76.

³² *Chaebolid* on Lõuna-Koreas asuvad suurkorporatsioonid.

³³ Park, Y.C. Lk. 13.

kus ainsa arenguriigina on läbi viidud edukas maaomandi sertifitseerimise programm,³⁴ ja Malaisia ning Lõuna – Korea, kus eraomandus samuti toimib. John Williamsoni hinnangul on omandiõigused Ida-Aasias võrreldes teiste arengumaadega märksa paremini kaitstud.³⁵ Seda kinnitab ka IMF, leides, et eraomandi õigused ja kaitse oli Ida-Aasias enne kriisi piisavalt efektiivne.³⁶

6. *Finantsturu deregulatsioon*

Finantsturu deregulatsioon tähendab eelkõige sisenemis- ja väljumistõkete kaotamist ehk väliskaptali, sealhulgas ka niinimetatud kuuma raha³⁷ vaba juurde- ja äravoolu. Ida-Aasia riigid olid enne kriisi tuntud oma ülikõrgete säästumäärade poolest, mis ulatusid 30-40 protsendini sisemajanduse koguproduktist (SKP).³⁸ Sellest hoolimata veenis IMF Aasia riikide valitsusi, et kapitalikonto liberaliseerimine ja välisraha (kuuma raha) sissevool suurendaksid veelgi majanduskasvu ja heaolu ning et liberaliseerimine kasvatab fondide mitmekesistamise kaudu stabiilsust. Kasvava rahvusvahelise surve mõjul alustasidki Ida-Aasia riigid 1990. aastate alguses finantsturu deregulatsiooni, mille tulemusel voolas regiooni miljardeid dollareid “kuuma raha”.³⁹

Niisiis järgisid Ida-Aasia riigid Washingtoni konsensust sel määral, mis puutus fiskaaldistsipliini, omandiõiguste kaitse ja finantsturu deregulatsiooni. Rohkem või vähem eirati intressimäära liberaliseerimist, kaubanduse liberaliseerimist, privatiseerimist ning välisinvesteeringutele vaba juurdepääsu tagamist. Järgnevalt on vaadeldud, kuidas mõjutas Washingtoni konsensus Aasia riikide finantskriisi: kas kriisi põhjustas konsensusse mittejärgimine või hoopis järgimine.

³⁴ de Soto, H. 2000. *The Mystery of Capital. Why Capitalism triumphs in the West had fails everywhere else?* Lk. 170, 178-179.

³⁵ Williamson, J. Lk. 67.

³⁶ IMF. Mai 1998. *World Economic Outlook. Financial Crisis: Causes and Indicators.* Washington D.C. LK. 7.

³⁷ Kuuma raha all mõistetakse lühiajalisi välisinvesteeringuid: investeeritakse lühiajaliselt kiire kasumi saamise eesmärgil ja pärast kasumi saamist viiakse raha jällegi riigist välja. Seega kuum raha teenib vaid investeerija huve saada võimalikult lühikese ajaga võimalikult suurt kasumit.

³⁸ Roubini, N. *et al.* What caused Asian currency and financial crisis? Part II: The policy debate. www.stern.nyu.edu/globalmacro/.

5. WASHINGTONI KONSENSUSE JÄRGIMISE JA MITTEJÄRGIMISE TULEMUSED

5.1. MITTEJÄRGIMISE TULEMUSED

Ida-Aasia riigid ei järginud Washingtoni konsensust intressimäära liberaliseerimise, privatiseerimise, kaubanduse liberaliseerimise ja välisinvesteeringutele vaba juurdepääsu tagamise osas. Intressimäära mitteliberaliseerimine ja riigiettevõtlus olid seotud eespool käsitletud üldisema industriaalpoliitikaga, mis on olnud traditsiooniliselt tsentraliseeritud ning sisaldanud suurt riigipoolset sekkumist. Kuigi riigipoolset investeeringute juhtimist on kritiseeritud, nõustub autor Stiglitziga, et läbimõeldud pikaajaline planeerimine oli Ida-Aasias aluseks majanduskasvule ja sellega seose ka heaolu tõusule.

Privatiseerimise aluseks on aga olnud selgelt ideoloogiline arusaam, et era on igal juhul parem kui avalik.⁴⁰ Ning tõepoolest, valitsused on tihti ülekoormatud, juhtides asju, mida nad üldse tegema ei peaks, sealhulgas nad ei peaks juhtima suuri tööstusettevõtteid. Selline ülekoormatus viibki riigiettevõtted ebaedale, kuid nagu nähtud, on Ida-Aasia selles osas erandiks. Antud regioonis on riigiettevõtlus olnud

³⁹ Stiglitz, J.E. Lk. 67.

⁴⁰ Williamson, J. Lk. 71.

vägagi edukas ning seetõttu ei saa olla privatiseerimise mittejärgimine kriisi põhjustajaks.

Ka kaubanduse liberaliseerimise poolest pole Ida-Aasias olnud IMF-i ettekirjutuste alusel musteriiki. Turgu on avatud järk-järguliselt ning ettevaatlikult, mis pole päris kooskõlas IMF-i arusaamadega. Kuid ometi on just kaubanduse järk-järgulist avamist ja ekspordisuunitlusega kasvu pidanud mitmed autorid Ida-Aasia edu põhjuseks.⁴¹ IMF-i ettekirjutuste järgimise arvatava ebaedu ja Ida-Aasia mudeli järgimise edu põhjuseks on liberaliseerimises ja vabakaubanduses peituvad selged vastuolud.

Vabakaubandus peaks suurendama riigi sissetulekut, sest sunnib kapitali ja tööjõudu liikuma vähetootlikelt aladelt enamtootlikele aladele, mis teisisõnu tähendab suhtelise eelise kasutamist. Tegelikuses ei garanteeri aga keegi, et vähetootlike ettevõtete asemele üldse uusi ettevõtteid tekib. Veelgi enam, uute ja efektiivsemate ettevõtete rajamine nõuab nii kapitali, tehnoloogiat kui ka kvaliteetset tööjõudu.⁴² Seetõttu ongi osutunud edukaks Aasia mudel, kus enne teatud majandussektori avanemist kindlustatakse omamaise ettevõtluse ja töötajate konkurentsivõime ning piisav kapitalipakkumine.

Teiseks on vabakaubandus olnud tihti silmakirjalik. Belgia peaminister Guy Verhofstadt on öelnud: *“Valjusti propageeritav vabakaubandus on enamasti ühesuunalise liiklusega tänav: liiklus toimub suunal rikastest riikidest vaesematesse. Vastupidist liiklust takistab keelumärk: ei mingit suhkrut Kolmanda Maailma riikidest, ei mingeid tekstiilikaupu Põhja-Aafrikast.”*⁴³ Siia ritta võib veel vabalt lisada: ei mingit elektroonikat Kagu-Aasia riikidest. Selline Lääne silmakirjalikkus vabakaubanduse osas ei lasegi mitmetel arengumaadel mitte kunagi arenenud riikideks saada. Ida-Aasia on aga töötanud vastupidiselt Lääne finantsinstitutsioonide ettekirjutustele ning avanud oma turgu järk-järguliselt, sarnaselt rikaste riikide vabakaubanduspoliitikaga, ning olnud seetõttu ka edukas.

⁴¹ Vt. Stiglitz, Williamson, Shrink.

⁴² Stiglitz, J.E. Lk. 59.

⁴³ Verhofstadt, G. 26.09.2001 Antiglobaliseerumise paradoks. Postimees.

Kolmandaks on küsitav niinimetatud suhtelise eelise printsiip. Klassikaline kaubandusteooria väidab, et konkurents tõstab tootmise efektiivsust ja seeläbi langevad hinnad ning suureneb maailma kogutoodang. Iga riik peaks tootma neid kaupasad ja osutama teenuseid, mida ta suudab teha võrreldes konkurentidega ehk teiste riikidega kõige odavamalt ehk neid asju, milles tal on suhteline eelis. Niisiis on tootmine ja kauplemine igale riigile kasulik, kui ta toodab suhtelisest eelisest lähtudes.⁴⁴

Riikide lõimumine maailmamajanduses on suhtelise eelise tõttu väidetavalt alati mõlemale poolele kasulik. Neoliberalistlikud uurimused väidavad ühest suust, et suurema majandusliku avatuse ja kõrgema majanduskasvu vahel on kausaalne seos ehk mida enam avatud majandus, seda kõrgem majanduskasv. Tegelikult on selline seos raskesti tõestatav. Maailmapanga enda andmed kinnitavad, et majanduslikult ebaefektiivsete Brasiilia ja India majandused on enam avatud ja turusõbralikumad kui suhteliselt kinniste, aga see-eest efektiivsete Lõuna-Korea ja Indoneesia omad.⁴⁵ Isegi, kui on mingi seos majanduse avatuse astme ja kasvu vahel, ei saa kindlaks teha, et esimene põhjustab teist. Veelgi enam, on tõenäoline, et sissepoole suunatud kinnine majandus on mitte aeglase majanduskasvu põhjustaja, vaid hoopis aeglase majanduskasvu tulemus. Palju räägitud ja tsiteeritud Ida-Aasia majanduslik tõus ei olnud mitte *laissez faire* poliitika tulemus. Tegu oli hoopiski tugeva riigi sekkumisega majandusse ja vaid valikulise ja järk-järgulise integreerumisega maailmamajandusse.⁴⁶

Seega, kui Ida-Aasia turud oleksid täielikult avanenud pärast Teist maailmasõda, toodaksid nad tõenäoliselt tänaseni suhtelise eelise tõttu riisi ja tekstiilikaupasad. Siin on suhtelise eelise kasvatamisel ja juhtimisel olnud taas oluline roll riigil, eelkõige hoolikalt planeeritud industriaalpoliitika kaudu. Niisiis tuleb nõustuda Washingtoni konsensuse mõiste leiutaja John Williamsoniga, kes on pidanud mõõnma, et kaubanduse liberaliseerimise punkti eiramine on üheks kõige olulisemaks põhjuseks Ida-Aasia majandusedu taga.⁴⁷

⁴⁴ Kiely, R. 2002, nr. 1 (10). Actually Existing Globalization, Deglobalization, and the Political Economy of Anticapitalist Protest. Research in Critical Marxist Theory. Lk. 95.

⁴⁵ *Ibid.* Lk. 98.

⁴⁶ *Ibid.* Lk. 99-100.

⁴⁷ Williamson, J. Lk. 81.

Välisinvesteeringute puudumine või väike maht peaks Washingtoni konsensuse järgi pidurdama arengut, sest jätab riigi ilma vajaliku kapitalita, juurdepääsuta rahvusvahelistele finantsturgudele ja vajalike teadmiste ning infoloogiata.⁴⁸ Ida-Aasia puhul ei ole see aga osutunud takistavaks teguriks tulenevalt nende kõrgest säästumäärast (30-40% SKP-st, USA-s ja Euroopas on see määr tunduvalt madalam.), mis on võimaldanud pidevalt piisavalt kapitali investeerimiseks. Ka IMF on nõustunud, et investeeringute tase oli Ida-Aasias pigem liiga kõrge kui madal.⁴⁹ Lisaks sellele kaasneb välisinvesteeringute juurdepääsuga sama probleem mis vabakaubandusega: rahvusvaheliste korporatsioonide konkurentsivõime on tavaliselt kõrgem kui arenguriigi väikestel ettevõtetel. Lisaks on väliskapitalil märksa parem võime pidada vastu hinnasõjale. Seetõttu tuleb taas tõdeda, et piiratud avanemine ja eelnev konkurentsivõime tõstmine ja kapitali pakkumine on olnud edukas kohalikele ettevõtetele, mis on just tänu sellele suutnud võitluses turu eest osutada vastupanu võõramaistele suurkorporatsioonidele.

Niisiis, ei saa väita, et Washingtoni konsensuse mittejärgimine põhjustas Aasia finantskriisi. Vastupidi, alternatiivne poliitika on osutunud hoopiski edu aluseks. Kuid tekib küsimus, kas äkki hoopis Washingtoni konsensuse järgimine oli see, mis põhjustas probleeme.

5.2. JÄRGIMISE TULEMUSED

Kas järgimine põhjustas probleeme ehk milline oli efektiivse eraomanduse ja finantsturu deregulatsiooni mõju? Hernando de Soto on väitnud, et selged eraomandi õigused, eriti maa reaalsete omanike olemasolu ja võimalus omandiga tehinguid teostada, on kapitalistliku majandussüsteemi toimimise eelduseks ning nende

⁴⁸ Stiglitz, J.E. Lk.67.

⁴⁹ Koachar, K., Loungani, P., Stone, M.R. The East Asian Crisis: Macroeconomic Developments and Policy Lessons. IMF Working Paper WP/98/128. www.imf.org/external/pubs/ft/wp/wp98128.pdf.

puudumine arengumaade ebaõnnestumise põhjuseks.⁵⁰ Temaga võib nõustuda, sest efektiivsed omandiõigused ja nende kaitse pakuvad selget raamistikku äritehingute teostamiseks. Finantskriisi tingimustes, kus on järjest keerulisem krediiti saada, piirab eraomandiga tehingute teostamise ülim keerulisus veelgi krediidsaamise võimalusi. Seega efektiivne eraomandus ei saanud mõjuda negatiivselt. Vastupidi, kriisi olukorras oli selle puudumise negatiivseid efekte tunda Indoneesias, mille tõi esile pankade massiline sulgemine.⁵¹

Finantsturu deregulatsiooni ei saa paraku näha nii positiivses valguses kui efektiivset eraomandust. Nagu eespool öeldud, peaks deregulatsioon veelgi suurendama majanduskasvu ja tõstma fondide mitmekesisuse abil stabiilsust. Kuid viimane näide on pärast Aasia kriisi eriti hambutu väide, sest Aasia kriisi üheks olulisemaks vallapäästjaks osutubki rahaturu liberaliseerimine. Esiteks ei olnud liberaliseerimine Ida-Aasias üldsegi hädavajalik, sest niivõrd kõrgete säästumääradega riigid ei vaja väliskapitali. Lisaks sellele puuduvad konkreetsed tõendid, et selline poliitika soodustab kasvu. Veelgi enam, mitmed eelnevad kriisid Ladina-Ameerikas olid näidanud valitud tee suurt riskantsust. Kuid hoolimata kõigest sellest tegid IMF ja U.S. Treasury (USA rahandusministeerium) suuri ponnistusi veenmaks Aasia riike kapitalikontot täielikult liberaliseerima.⁵²

Teiseks eeldab finantsturu deregulatsioon head juhtimist, tugevat riskikontrolli ja järelvalvet, selgeid reegleid ja läbipaistvust, mis IMF-i enda sõnul oli Aasia finantssüsteemi puuduseks ning seega üheks kriisi põhjuseks.⁵³ Ei sooviks siinkohal spekuloida teemal, miks IMF ja U.S. Treasury üldse tõukasid niivõrd innukalt tagant kapitalikonto liberaliseerimist, sest selle kohta puuduvad kindlad tõendid ning pealegi ei ole see käesoleva töö teema. Kindel on see, et deregulatsiooni ei saa viia läbi enne vastavate juhtivate ning kontrollivate institutsioonide rajamist. Ida-Aasias ei olnud veel piisavalt selliseid institutsioone ning seetõttu puudus kontroll välisraha sissevoolu ja laenamise üle.

⁵⁰ de Soto, H. Lk. 182.

⁵¹ Park, Y.C. Lk. 8.

⁵² Stigitz, J.E. Lk. 67.

⁵³ IMF. Mai 1998. World Economic Outlook: Financial Crisis and Indicators. Lk. 3.

Järjest laieneva laenamise tulemuseks oli aga majanduse ning eelkõige kinnisvaraturu ülekuumenemine. Selle parimaks näiteks on Tai - riik, kust kriis sai alguse. Enne deregulatsiooni omas Tai valitsus kontrolli pangalaenude üle: kindlaks oli määratud, kui palju võisid anda pangad laenuraha kinnisvarasse investeerimiseks. Põhjuseks oli valitsuse usk, et tööstusesse investeerimine on riigile kasulikum kui kinnisvarasse, samuti peljati õigustatult, et spekulatiivsed kinnisvaralaenud võivad põhjustada majanduslikku ebastabiilsust.

IMF oli aga veendunud, et sellised piirangud takistavad turu efektiivset toimimist. IMF järgis põhimõtet, et kui turg käsib ehitada büroohoone, kas või tühja, siis tuleb lasta seda teha. Finantsturu liberaliseerimise tulemusena kadus kontroll kinnisvaralaenude üle - tekkis kinnisvarabuuum, mis lõppes kriisiga. Tulemuseks on Bangkoki tühjad büroohood, mis kõrguvad liigse liberaliseerimise ja puuduliku finantsinstitutsioonide kontrolli tõestuseks.⁵⁴ Lõpuks pidi finantsturu liberaliseerimise mõjusid tunnistama ka IMF-i Ida-Aasia töögrupp, mis leidis, et kriisile eelnenud finantsturu liberaliseerimine aitas kaasa suurenenud lühiajaliste halbade laenude võtmisele.⁵⁵ Sama on rõhutanud ka J.K. Shirazi Maailmapangast: laiahaardeline finantsturu deregulatsioon ning kapitalikonto avamine võimaldas Ida-Aasia korporatsioonidel liiga kergelt laenata välispankadest.⁵⁶ Niisiis oli rahvusvaheliste finantsinstitutsioonide poolt taganttõugatud deregulatsioon üheks olulisemaks kriisi põhjuseks, sest tõi kaasa palju lühiajalisi halbu laene ning mõttetuid investeeringuid.

⁵⁴ Stiglitz, J.E. Lk. 101.

⁵⁵ Kochar, K., Loungani, P., Stone, M.R. www.imf.org/external/pubs/ft/wp/wp98128.pdf.

6. WASHINGTONI KONSENSUSE RAKENDAMINE AASIA KRIISI STABILISEERIMISEKS

2. juulil 1997. aastal kaotas oma väärtuse Tai rahaühik baht. Esimene viga, mida Washington tegi, oli kriisi tõsiduse mittemõistmine. Kui Bill Clintonilt küsiti nõu abipakkumise kohta, arvas tollane Ameerika Ühendriikide president, et tegu on vaid üksiku takistusega teel tõusule.⁵⁷ Kui selgus, et kriis ähvardab paisuda globaalseks, hakkas Washington tegutsema. Washingtoni konsensuse peamiseks rakendajaks kriisi stabiliseerimisel oli IMF. Nagu tunnistatakse 1999. aasta IMF-i raportis, puudus riikide jaoks kindel reformikava ning restruktureerimist juhtis üldine Washingtoni konsensus, mis hõlmas finantsinstitutsioonide jätkuvaid reforme, riigi rolli vähendamist tööstuses ja krediitpoliitikas, siseturu avamist ja muud taolist⁵⁸, millest eespool on antud põhjalik analüüs.

Esimese sammuna nõudiski IMF finants- ja kapitalituru jätkuvat liberaliseerimist, et tuua regiooni jätkuvaid rahavooge. Selline samm näib eriti mõtlematu, sest selleks ajaks nägid Ida-Aasia riikide liidrid juba selget ohtu jätkuvas finantsturu deregulatsioonis. Nad pidasid kriisi põhjuseks just liberaliseerimisega kaasnenud niinimetatud kuumat raha sissevoolu.⁵⁹ Tekib küsimus, miks IMF nõudis Washingtoni konsensuse järgimist ja veel suuremat liberaliseerimist, kui oli juba selge, et kriisi üheks olulisemaks põhjuseks oli liiga varane ja kiire finantsturu deregulatsioon. Lisaks näib kummaline, et Ida-Aasia stabiliseerimiseks kasutati samu Washingtoni konsensuse põhimõtteid, mida varasemate Ladina-Ameerika kriiside puhul. Seal olid ju kriiside põhjuseks hoopiski liig suured valitsussektori kulutused ning hüperinflatsioon. Ida-Aasia valitsuste eelarved olid olnud aga kümnendeid tasakaalus ning inflatsioon madal.

⁵⁶ Shirazi, J.K. 1999. *The East Asian Crisis: Origins, Policy Challenges and Prospects*. Washington. Lk. 42.

⁵⁷ Stiglitz, J.E. Lk. 93.

⁵⁸ Park, Y.C. Lk. 36.

⁵⁹ Stiglitz, J.E. Lk. 93.

Miks kasutati kriiside stabiliseerimisel samu põhimõtteid, kui kriiside põhjused olid täiesti erinevad? Kas tõesti üks mudel sobib kõikide kriiside puhul?

IMF ise põhjendas oma käitumist, tuues välja väidetavad põhjused, miks tekkis deregulatsioonist selline risk:

1. Aasia riikide liiga suur ja kiire edu, mille tulemusel nii välis- kui ka kodumaised investorid alahindasid riske ning võtsid liiga kergekäeliselt laenu.
2. Ebaadekvaatne fiskaalpoliitika.
3. Liiga nõrgad finants- ja turuinstiitutsioonid, vähene riskikontroll.
4. Vähene läbipaistvus ja informatsiooni puudulikkus.⁶⁰

Kuna eelmisest peatükist selgus, et Ida-Aasia edu põhineb osalt Washingtoni konsensuse mittejärgimisel, siis võib tõesti nõustuda IMF-iga, et konsensuse rakendamine kahandab edukust. Kuid see ei saa kindlasti olla mingi tõsiseltvõetav eesmärk. Esimene punkt, mis viitab Aasia riikide liiga suurele ja kiirele edule, oli nähtavasti välja toodud, et näidata Aasia valitsuste endi süüd kriisi tekitamises. Kriisi alguses keskendus IMF peamiselt teisele punktile ehk adekvaatsetele fiskaalpoliitiliste otsuste täideviimisele. Probleemina nähti kõrget säästmist (*sic!*), mistõttu suur hulk raha oli kasutuseta, ja madalaid intressimäärasid, mis soodustasid laenude võtmist.⁶¹ Nagu näha peitub siin selge vastuolu - kas raha pakkumist tuleb suurendada või vähendada -, mis tuleneb ilmselt asjaolust, et mõtteline järjepidevus pole kunagi olnud IMF-i tugevaim külg. Veelgi enam, antud asjaolu tõendab ka, et IMF-il puudus konkreetne päästeplaan.

Intressimäärade puhul nõuti mitmekümneprotsendilist tõusu, mis pidi majandust maha jahutama. Tegelikuks tulemuseks oli aga majanduse veelgi sügavam kriisi vajumine, sest raskustes olevad firmad ei saanud vajalikku krediiti ning läksid pankrotti, tuues pankadele kaasa veelgi rohkem halbu laene, nõrgendades seega veelgi pangandussektorit. Selle kõigega on nõustunud ka IMF-i direktorid, kes tunnistasid enda juhitud fiskaalpoliitika *“veidi liiga karmiks ja tegelikele vajadustele*

⁶⁰ IMF. Mai 1998. World Economic Outlook. Financial Crisis: Causes and Indicators. Lk. 3.

⁶¹ Kochar, K., Loungani, P., Stone, M.R. www.imf.org/external/pubs/ft/wp/wp98128.pdf.

mittevastavaks”.⁶² Lisaks nõuti riikidelt tasakaalus eelarvet, mida Joseph E. Stiglitz hinnangul pole viimase kuuekümne aasta jooksul ükski lugupeetud ökonomist julgenud nõuda kriisi vajuvalt valitsuselt.⁶³

Kriisi süvenedes kujunes IMF-i uueks mantraks restruktureerimine, mis hõlmas kapitalituru jätkuvat liberaliseerimist, privatiseerimisi ja demonopoliseerimisi. Kõik see pidi kaasa aitama ka läbipaistvuse ja adekvaatsema informatsiooni tagamisele.⁶⁴ Niisiis oli IMF-i sõnum, et kriisi põhjuseks on struktuursed puudujäägid ning nende pidev kuhjumine, mitte ainult lühiajaline makroökonomiline ebastabiilsus. Ühtlasi tähendas see investoritele selget signaali, et Aasia riikide majandused ei tule kriisist nii peagi välja, sest struktuuralsed reformid võtavad märksa kauem aega kui makroökonomiline stabiliseerimine. Sellise signaali andmine oli ilmselgelt teravas vastuolus sellega, mida IMF lubas teha - taastada investorite ja turu usaldus Ida-Aasia majanduste suhtes.⁶⁵

Teiseks on kriitikud Martin Feldstein ja Jeffrey Sachs leidnud, et sellisel sõnumil puudus mõte - Aasia majandused ei vajanud liberaalset restruktureerimist ega vabamat juurdepääsu rahvusvahelistele finantsturgudele, sest tegu oli vaid likviidsuskriisiga, mida võimendas rahvusvaheliste investorite paanika. Lahenduseks oleks olnud näiteks laenutähtaegade pikendamine ning lisakrediidi pakkumine laenukohustuste kandmiseks.⁶⁶ Selle asemel pidas IMF vajalikuks uute ja paremate finantssüsteemide ja korporatsioonide loomist.

Tegu oli neoliberalismile iseloomuliku darvinistliku lähenemisega: nõrgad surevad välja ja tugevad jäävad ellu. Üldise kriisi tõttu tähendas see IMF-i nõuandeid järginud riikides, näiteks Indoneesias, massilist pankade sulgemist. See omakorda põhjustas ettevõtetele veelgi suuremaid probleeme krediidi saamisel ning järgmised ettevõtted pankrotistusid, takistades sellega olukorra stabiliseerumist.⁶⁷ Teiseks on küsitav laiahaardelise restruktureerimise vajalikkus, sest nagu mainitud, andis see investoritele

⁶² IMF. 1998. Annual Report of the Executive Board for the Financial Year Ended April 30, 1998. Washington D.C. Lk. 25.

⁶³ Stiglitz, J.E. Lk. 106.

⁶⁴ Kochar, K., Loungani, P., Stone, M.R. www.imf.org/external/pubs/ft/wp/wp98128.pdf.

⁶⁵ Park, Y.C. Lk. 49.

⁶⁶ *Ibid.* Lk. 3.

⁶⁷ Stiglitz, J.E. Lk. 115-117.

teada, et taastumist ei tule niipea, sest restruktureerimine võtab aega mitmeid aastaid. Kuna üldjoontes hakkas taastumine pihta juba 1998. aasta teisel poolel ehk umbes aasta pärast kriisi algust, on ilmselge, et põhjuseks ei saanud olla struktuuraalsed probleemid, mida ei ole võimalik nii kiiresti lahendada. Seega ei saanud ka kriisi lahendamise vahendiks olla struktuuraalsed reformid. Y.C. Parki väitel olid taastumise põhjusteks tarbimise tõus ja eksporditulud, mis tulenesid intressimäärade langetamisest 1999. aasta esimeses kvartalis ning fiskaalpoliitika leevendamisest.⁶⁸

Niisiis selgub, et IMF-i reageering Aasia majanduskriisile oli ebaadekvaatne ning mitmel juhul pigem takistas riikide taastumist, kui aitas sellele kaasa. Küll tuleb aga tunnistada IMF-i rahasüstide olulisust. Kuid siingi jäi võimalik efekt tihti saavutamata, sest raha andmisega kaasnesid andja tingimused, mis olid tegelikkuses needsamad Washingtoni konsensusel põhinevad ebaõnnestunud abinõud.

6.1. AASIA RIIKIDE VÕRDLU, LÄHTUDES WASHINGTONI KONSENSUSE JÄRGIMISEST

Washingtoni konsensusel abinõude ebaefektiivsus selgub ka võrreldes eri riike. Ainsana kriisist tabatud Ida-Aasia valitsustest julges IMF-i vältida ja oma teed minna Malaisia. Tai ja Indoneesia järgisid IMF-i ettekirjutusi täielikult. Ka Lõuna-Korea võttis esialgu IMF-i abiprogrammi vastu, kuid hiljem eiras selle ettekirjutusi mitmes olulises küsimuses. Seejuures on mittejärgimist hinnatud positiivselt. Nii jättis Lõuna-Korea täitmata IMF-i nõude pankade massilise sulgemise osas. Kaks kõige suuremat pank, mille sulgemist nägi ette IMF, hoopiski rekapiitalseeriti. Joseph E. Stiglitz on seda hinnanud üheks Lõuna-Korea kiire taastumise põhjuseks.⁶⁹ Temaga võib nõustuda, kui võrrelda Lõuna-Korea tulemust Indoneesia omaga, kus IMF-i nõuandeid järgides suleti üle ühe neljandiku pankadest, vähendades niiviisi veelgi krediidi saamise võimalust. IMF-i hinnangul ulatus selle restruktureerimise hind 45 protsendini SKP-st.⁷⁰

⁶⁸ Park, Y.C. Lk. 26.

⁶⁹ Stiglitz, J.E. Lk. 117.

⁷⁰ Kochar, K., Loungani, P., Stone, M.R. www.imf.org/external/pubs/ft/wp/wp98128.pdf.

Teiseks ei järginud Lõuna-Korea IMF-i nõu füüsilise restruktureerimise osas. Pidades end globaalse kiibitootmise eksperdiks, soovitas Washingtoni konsensust järgiv IMF sulgeda mikroelektronika vabrikud, et vabaneda liigsest nõudlusest tarbimise vähenemise tõttu. Lõuna-Korea õnneks ei järginud ettekirjutust ning nõudluse taastudes, taastus ka oluline tööstusharu ning selle abil ka majandus üldiselt.⁷¹ Lisaks sellele jättis Korea valitsus lammutamata *chaebolid*⁷², sest IMF-i programm ei näinud ette, mis neid asendada oleks pidanud. Ilma alternatiivita oleks suurte korporatsioonide lammutamine veelgi suurendanud ebastabiilsust ja sellega kaasnevat segadust.⁷³ Nende kolme ettekirjutuse mittejärgimine tõi Lõuna-Korea majandusele ilmselgelt rohkem kasu kui kahju. Nagu selgub jooniselt 1.1 (vt. Lisa 3), oli Lõuna-Korea majanduslangus väiksem ja taastumine stabiilsem. Lisaks Lõuna-Koreale eristub jooniselt veel üks riik, mille majanduse langus oli väiksem ning taastumine seega kiire ja stabiilne. See riik on Malaisia, kes valis sootuks oma tee.

Malaisia oli riik, millel õnnestus kriis tervelt aasta aega edasi lükata. Kriisi puhkedes loodi kolm riiklikku komiteed, mis pidid üle võtma halvad laenud, pankrotiohus pangad ning leidma korporatiivsetele võlgadele kohtuvälised poolte kokkulepped põhinevad lahendused. Kõik organisatsioonid tegutsesid märkimisväärselt edukalt.⁷⁴ Taastumise aluseks olid aga madalad intressimäärad ning kapitalikontrollid.

Kapitalikontrollide puhul on tegemist maksu- ja regulatsioonipoliitikaga, mida paljud riigid kasutavad, et vähendada ostmist ja müümist välisvaluutas ning piirata laenamist ja investeerimist väljaspool riigipiire. Viimased kehtestati 1. septembril 1998. aastal lühiajaliste investeeringute liikumise takistamiseks. Sisuliselt takistati niinimetatud kuuma raha valgumist riiki. Seejuures tehti väga selgeks, et tegu on lühiajalise abinõuga ning välisinvestoritel lubati oma kasumid välja võtta. Rahvusvaheline reaktsioon kapitalikontrollide kehtestamisele oli teravalt negatiivne. Wall Street ennustas täielikku hävingut Malaisia majandusele: lubati välisinvesteeringute

⁷¹ Stiglitz, J.E. Lk. 127.

⁷² *Chaebolid* on Lõuna-Koreas olevad suurkorporatsioonid.

⁷³ Roubini, N. *et al* www.stern.nyu.edu/globalmacro/.

⁷⁴ Park, Y.C. Lk. 26.

väljavoolu nii või naa, aktsiaturu kokkukukkumist ja musta turu õitsengut, kuid sellest hoolimata oli turg järgnevatel nädalatel märksa stabiilsem kui enne.⁷⁵

Tegelikkuses oli tulemus hävingust vägagi erinev. Tänu kapitalikontrollidele väljuti kriisist. Seejuures oli tagasilööök ja välisvõla kasv väiksem, kui neis riikides, mis järgisid Washingtoni konsensuse abinõusid. Kapitalikontrollid tõid palju head: nendega vähendati spekulatsioone - kontrollid edendasid finantsstabiilsust ja seega hoiti ära majanduslik ja sotsiaalne laastatus, mis tavaliselt kaasneb finantskriisidega; takistades lühiajaliste investeeringute valgumist riiki, soodustasid kapitalikontrollid ihaldatud pikaajalisi investeeringuid. Tänu kapitalikontrollidele suudeti säilitada ka madalaid intressimäärasid, mis tähendas väiksema arvu firmade pankrotistumist ning see omakorda tähendas väiksemat rahavajadust firmade võlgade kustutamiseks ja stabiliseerimiseks.⁷⁶

IMF-i programmi järginud Indoneesia ja Tai taastumine on olnud märksa komplitseeritum. Lõuna-Korea, mis on osaliselt IMF-i programmi järginud, on olnud edukam. Seega, Malaisia ja Lõuna-Korea näide toetavad hästi väidet, et Washingtoni konsensuse täielik järgimine ja omamaiste tegelike tingimuste mitteametamine oli kahjulik ning ei aidanud kaasa taastumisele.

Washingtoni konsensuse ebaõnnestumise üheks olulisemaks põhjuseks on kindlasti asjaolu, et see poliitikate kogum oli mõeldud hoopis teisel ajal ja teises kohas hoopis teistsuguste probleemide lahendamiseks. Samuti tuleb konkreetses ajas ja ruumis vaadelda Kagu-Aasia majanduste õnnestumisi ja ebaõnnestumisi, mitte rakendada Ida-Aasia mudelit sarnaselt Washingtoni konsensusele suvalisel ajahetkel suvalises kohas. Washingtoni konsensus on hea näide ühe mudeli universaalse rakendamise ebaõnnestumisest.

⁷⁵ Stiglitz, J.E. Lk. 124.

⁷⁶ *Ibid.* Lk. 125.

KOKKUVÕTE

Töö eesmärgiks oli analüüsida Washingtoni konsensuse rakendamise mõjusid Aasia majanduskriisile. Töö esimeses osas vaatles autor Ida-Aasia arengut kuni 1990.

aastateni ja seda, mil määral järgisid Ida-Aasia riigid Washingtoni konsensust enne kriisi ning analüüsis selle järgimise või mittejärgimise mõju kriisi vallapuhkemisele. Analüüsist selgub, et Washingtoni konsensuse mittejärgimine ei olnud kriisi põhjuseks. Üheks kõige olulisemaks kriisi tekkimise põhjuseks tuleb lugeda hoopis Washingtoni konsensuse finantsturu deregulatsiooni punkti järgimist, mis põhjustas niinimetatud kuuma raha sissevoolu regiooni. Seejuures, tulenevalt Ida-Aasia kõrgetest säästumääradest, ei olnud välisraha sissevool edasiseks arenguks tingimata vajalik.

IMF-i Washingtoni konsensusel põhinev abiprogramm, mille sisuks oli jätkuv liberaliseerimine ja restruktureerimine, ei aidanud kriisi leevendada, vaid süvendas tekkinud probleeme, kahandades negatiivsete signaalide abil veelgi usaldust Aasia majanduste vastu. Washingtoni konsensuse rakendamise ebaedukuse põhjuseks oli asjaolu, et need abinõud olid mõeldud Ladin-Ameerika majanduste aitamiseks, mis vaevlesid kõrge inflatsiooni ja suurte avaliku sektori kulutuste käes. Kuna Ida-Aasia probleemid olid erinevad, oleks erinevad pidanud olema ka pakutavad abinõud. Seega tõestas analüüs sissejuhatuses püstitatud hüpoteesi, et Washingtoni konsensuse järgimine aitas kaasa kriisi vallapääsemisele ja süvenemisele, sest ajas ja ruumis piiratud tehnokraatlik abinõude kogum ei ole universaalselt rakendatav. Samuti tuleb meeles pidada, et ka Aasia mudel ei ole universaalne igas kohas ja igal ajal edu toov mudel.

KASUTATUD KIRJANDUSE LOETELU

1. Allen, T., Thomas, A. 2000. Poverty and Development into the 21th Century. Oxford.

2. Danziger, J.N. 1996. Understanding the Political World. A comparative Introduction to Political Science. New York.
3. Gereffi, G. 1994. Rethinking Development Theory: Insight from East-Asia and Latin America.
4. Gilpin, R. 1987. The Political Economy of International Relations. New York.
5. Rimmer, P. 1996. Industrialization policy and the role of the state: Newly industrializing economies.
6. Shrik, S.L. 1994. How China Opened Its Door. Washington.
7. de Soto, H. 2000. The Mystery of Capital. Why Capitalism triumphs in the West and fails everywhere else?
8. Stubbs, R. 1994. Political Economy and the Changing Global Order. Geoffrey.
9. Stiglitz, J.E. 2002. Globalization and its Discontents. New York: W.W. Norton & Company.
10. Williamson, 1998. What Should the Bank Think about Washington Consensus? Washington D.C.
11. IMF. 1998. Annual Report of the Executive Board for the Financial Year Ended April 30, 1998. Washington D.C.,
12. IMF. Mai 1998. World Economic Outlook. Financial Crisis: Causes and Indicators. Washington, D.C.
13. Kiely, R. 2002, nr. 1 (10). Actually Existing Globalization, Deglobalization, and the Political Economy of Anticapitalist Protest. Research in Critical Marxist Theory.
14. Naim, M. October 26, 1999. Washington Consensus or Washington Confusion? Foreign policy Magazine.
15. Park, Y.C. Nr. 233, august 2001. The East Asian Dilemma: restructuring out or growing out? Essays in International Economics. Princeton.
16. Sachs, J. 22. Juuni 2000. A New Map of the World. The Economist.
17. Verhofstadt, G. 26.09.2001. Antiglobaliseerumise paradoks. Postimees.
18. Asia Recovery Information Center: www.aric.adb.org

19. Koachar, K., Loungani, P., Stone, M.R. The East Asian Crisis: Macroeconomic Developments and Policy Lessons. IMF Working Paper WP/98/128. www.imf.org/external/pubs/ft/wp/wp98128.pdf.
20. Roubini, N.*et al.* What caused Asian currency and financial crisis? Part II: The policy debate. www.stern.nyu.edu/globalmacro/.
21. www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/id.html#Econ.
22. www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/ks.html#Econ.
23. www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/my.html#Econ.
24. www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/th.html#Econ.
25. www.globalissues.org/TradeRelated/FreeTrade/Neoliberalism.asp.

LISA 1

AASIA POLIITILINE KAART

TEHNILISTE PROBLEEMIDE TÕTTU ON KAART OLEMAS VAID
PABERKANDJAL.

Allikas: Maailma atlas. 2000. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus.

LISA 2
RIIKIDE ÜLDANDMED

Indoneesia: Indoneesia Vabariik

Pealinn: Jakarta

Riigikord: presidentaalne vabariik

Pindala: 1 904 443 km² *Rahvaarv*: 206 143 000 (1999)

Keeled: indoneesia, jaava, malai, paapua jm keeled

Usklikud: muslimid (87%), kristlased, hinduistid

Rahaihik: Indoneesia ruupia (IDR)⁷⁷

SKP 1 elaniku kohta: \$3000 (2001)

SKP jagunemine sektorite järgi: põllumajandus 17%
tööstus 41%
teenindud 42% (2001)

Indoneesia peamised ekspordiartiklid olid 2001. aastal nafta, maagaas, elektriseadmed, vineer, tekstiil, kumm.⁷⁸

Lõuna-Korea: Korea Vabariik

Pealinn: Soul

Riigikord: presidentaalne vabariik

Pindala: 99 268 km² *Rahvaarv:* 46 858 000 (1999)

Keel: korea

Usklikud: kristlased (49%), budistid (47%), konfutsianistid (3%)

Rahaihik: Lõuna-Korea won (KRW)⁷⁹

SKP 1 elaniku kohta: \$ 19 400 (2002)

SKP jagunemine sektorite järgi: põllumajandus 4%
tööstus 42%
teenindus 54% (2002)

Aastal 2002 olid Lõuna-Korea peamised ekspordiartiklid elektroonikaproduktid, masinad ja seadmestikud, mootorsõidukid, teras, laevad, tekstiil, riided, jalatsid, kala.⁸⁰

Malaisia: Malaisia Föderatsioon

Pealinn: Kuala Lumpur

Riigikord: föderatiivne parlamentaarne monarhia

Pindala: 329 758 km² *Rahvaarv:* 22 710 000 (1999)

Keeled: malai, austroneesi keeled, hiina, inglise

⁷⁷ Maailma atlas. Lk. 95.

⁷⁸ www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/id.html#Econ

⁷⁹ Maailma atlas. Lk. 97.

Usklikud: muslimid, budistid, hinduistid jm

Rahaühik: Malaisia ringgit (MYR)⁸¹

SKP 1 elaniku kohta: \$9000 (2001)

SKP jagunemine sektorite järgi: põllumajandus 12%
tööstus 40%
teenindus 48% (2001)

Aastal 2001 olid Malaisia peamised eksporditartiklid elektroonikaseadmed, petrooleum, vedeldatavad naturaalsed gaasid, puit ja puidutooted, palmiõli, kumm, tekstiil, kemikaalid.⁸²

Tai: Tai Kuningriik

Pealinn: Bangkok

Riigikord: parlamentaarne monarhia

Pindala: 513 115 km² *Rahvaarv:* 61 806 000 (1999)

Keeled: tai, hiina, malai

Usklikud: budistid (94%), muslimid (4%)

Rahaühik: Tai baht (THB)⁸³

SKP 1 elaniku kohta: \$6600 (2002)

SKP jagunemine sektorite järgi: põllumajandus 11%
tööstus 40%
teenindus 49% (2001)

Aastal 2001 olid Tai peamised eksporditartiklid arvutid, transistorid, meretoit, riided ja riis.⁸⁴

⁸⁰ www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/ks.html#Econ

⁸¹ Maaailma atlas. Lk. 97.

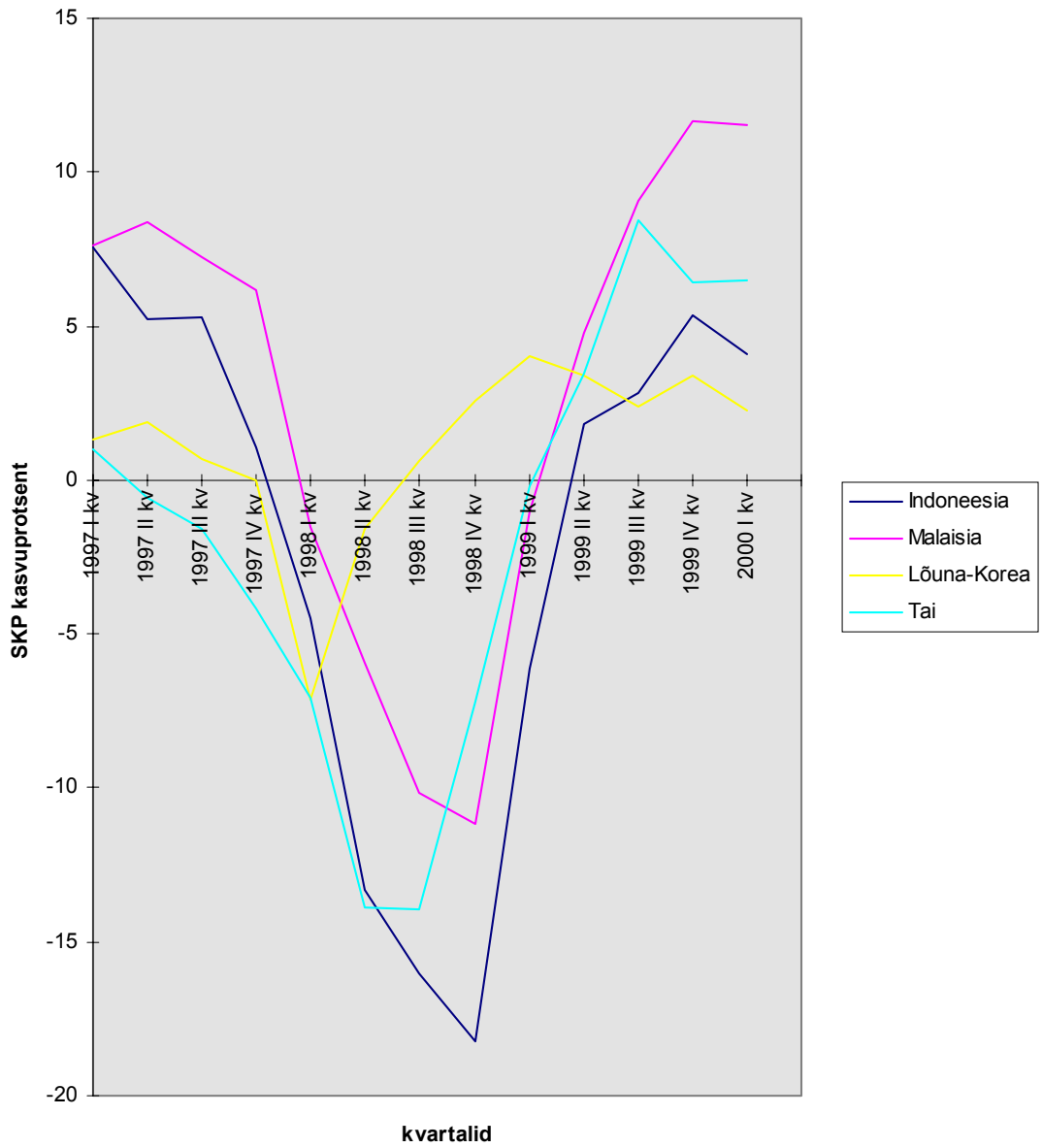
⁸² www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/my.html#Econ

⁸³ Maaailma atlas. Lk. 101.

⁸⁴ www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/th.html#Econ

LISA 3
JOONIS IDA-AASIA MAJANDUSKRIISI KOHTA

Ida-Aasia kriisijoonis

Allikas: Asia Recovery Information Centre: www.aric.adb.org.

SUMMARY
THE INFLUENCE OF THE WASHINGTON CONSENSUS ON EAST ASIA

This year work concentrates on East Asia and tries to find out how the Washington Consensus influenced the East Asian economies.

Washington Consensus doctrines are based on neoliberalistic policies. Those doctrines were invented by J. Williamson in the late 1980s. Washington Consensus was made for Latin America but it has been used in many other places. It was used in East Asia before and during the Asian financial crisis which first appeared in Thailand in 1997, too.

In this year work the author claims and proves that the Washington Consensus did not help to get over the financial difficulties that East Asia faced in the late 1990s. Moreover, following the doctrines of Washington Consensus caused even more profound troubles and difficulties, which is well noticeable comparing different East Asian economies: the countries that followed the IMF's prescriptions fell in deeper crisis than the ones that did not.

In conclusion, the analysis proved the hypothesis raised in the prelude that following the Washington Consensus helped to trigger off and to deepen the crisis because it just cannot be universally exerted - the Washington Consensus or any other miscellany of measures are limited by space and time.

Juhendaja Kadri Lühiste hinnang Maarja Lühiste lõputööle
Washingtoni konsensuse mõju Ida-Aasiale

Uurimistöö teema *Washingtoni konsensus ja selle mõju Ida-Aasiale* on väga huvitav ja aktuaalne. Lõputöö on selgelt ja loogiliselt struktureeritud: autoril on õnnestunud anda ülevaade Ida-Aasia arengutest, kaotamata töö fokuseeritust Washingtoni konsensusele ja majanduskriisile. Lugejana hindan kõrgelt uurimuse teoreetiliste aluste väljatoomist, mis annab vajaliku raamistiku töö põhiosa mõistmiseks. Tänu teoreetilistele selgitustele on autoril õnnestunud vältida terminoloogilist segadust. Üheks originaalsemaks töö tulemuseks on kahtlemata Washingtoni konsensuse esialgse ja neoliberaalse tähenduse süntees.

Uurimistöö sissejuhatuses on antud väga hea ülevaade sellest, mida ja miks autor uurib ja kuidas ta seda teeb. Samuti on välja toodud võimalikud haakuvad probleemid, millele antud uurimus vastuseid ei anna. Väga oluline on, et autor on põhjendanud ka mitteuurimise otsust. Sissejuhatuses püstitatud hüpotees leiab uurimise käigus tõestust ehk tööd võib hinnata tulemuslikuks.

Uurimistöö on ladusalt ja korrektselt vormistatud. Autoril on hea keelekasutus ning viidatud on vastavalt juhendile. Viidatud allikate nimekiri on piisavalt pikk ja mitmekesine. Väga positiivne on, et autor on kasutanud nii IMF-i allikaid kui ka IMF-i suhtes kriitilisi allikaid.

Kokkuvõtvalt tuleb öelda, et Maarja Lühiste lõputöö on sisult huvitav ja vormilt korrektne. Juhendaja abi on töö kirjutamisel kasutatud minimaalselt. Abi seisnes peamiselt uurimiseks vajaliku kirjanduse soovitamises ja Pärnu toomises ning töö ülevaatamises. Kõike seda arvesse võttes soovitan Maarja Lühiste lõputööd *Washingtoni konsensuse mõju Ida-Aasiale* hinnata võimalikest kõrgeima ehk hindega "A".